

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre . . . 6 korona.
Egyes szám ára 4 fillér.

MÉRLEKRE BETEKINTÉSI SZER-
szombaton és egyes rendkí-
vüli alkalmakkor.

A VÁROS

SZERKEZTŐSÉG:

Városi közéleti tár (városi ház,
földszint 7. sz. ide küldendő
a kéziratok.)

KIADÓHIVATAL:

Városi könyvnyomda-vállal-
lati irodája. Ide küldendő
az előfizetési díjak és híre-
tések.

KÖZIGAZGATÁSI, KÖZMŰVELŐDÉSI ÉS KÖZGAZDASÁGI HETILAP.

Főszerkesztő: VECSEY IMRE. ♦♦ Felelős szerkesztő: KONCZ ÁKOS.

Kiadótulajdonos: A VÁROSI KÖNYVNYOMDA-VÁLLALAT.

Thaly Kálmán dr. temetése.

Városunk I. kerületének országgyűlési képviselőjét, a Rákóczi és kuruc korszak aranytollú történetíróját f. hónap 30-ikán temették el nagy gyászpompával Pozsonyban, ahol életében oly szívesen tartózkodott a nagy ember.

Az egész ország osztatlan részvéte kísérté sirjába Thaly Kálmán drt, ki életében lankadást nem ismerő munkásságával rászolgált a tiszteletr, halálában pedig a kegyeletr. Egyike volt azon férfiaknak, kik egész életüket a haza javára, a tudomány művelésére és a nemes eszmék kultiválására szentelik. Eppen azért ezen munkásságnak természetes következése volt az a tisztelet és nagyrabecsülés, mely Thaly Kálmán dr. egész életét át kísérte.

És most, miután az örök törvény vele is érezette hatalmát, országos részvét nyilatkozott meg ravatalánál. A gyászban résztvett a magyar király szíve is, ki meleg hangú táviratban fejezte ki a gyászoló család előtt a kabinetiroda után részvétét.

„A harcok írója, a béke szerzője” immár megpihent és sirja fölött virraszt a nemzeti kegyelet, mely nemcsak emlékezetébe, de szívébe is zárja nagyjait.

A megboldogult temetése nagy gyászpompával ment végbe Pozsonyban, amely várost Thaly Kálmán dr. mindig szeretett. Ott kívánt eltemetkezni és pihenni korán elhunyt fogadott fia mellett.

Ravatalát a hálás kegyelet valóságos virág-erdővel borította be. Debreczen sz. kir. város hatalmas koszorúja is ott volt a koporsón. A gyászoló család előtt a részvétet polgármesterünk fejezte ki. Évtizedek bizalmas viszonya fűzte városunkat Thaly Kálmánhoz, ki első kerületünket képviselte.

A megboldogult temetésén tenger nép gyűlt össze az ősi koronázó városban. A város a szomorú alkalmatosságból gyászba öltözött és az odasereglik szemükben könyekkel, szívükben kegyelettel és kezükben a megemlékezés virágjait kísérték el utolsó útjára a történetírás mesterét és a haza egyik leghűbb fiát.

Az uton, melyen a temetési menet elhaladt, a házakon fekete zászlókat lengetett az őszi szellő. A fátokkal bevont gázlámpák meggyújtották.

Mikor a küldöttségek elhelyezkedtek, Balogh Elemér lelkész megkezdte a temetési szertartást. A harangok megkondultak és ugyanazon órában,

midőn a nagy embert temették, itthon a nagytemplomban is megszólalt fenséges komor hangjával a Rákóczi harang, figyelmeztetve Debreczen népét, hogy most temetik egyik hű fiát, országos képviselőjét: Thaly Kálmán drt.

A ravatal feletti legelsőben Apponyi Albert gróf vallás- és közok.-ügyi m. k. miniszter mondott beszédet, szónoki hatalmával megfestve az elhunyt pályafutását. Majd az Akadémia nevében Berzeviczy Albert beszélt, magasztalva az elhunytat, mint tudós történetírót.

A temetőben Pávay Vajna Gabor, a megboldogult egyik legjobb barátja mondott búcsubeszédet. A debreczeni függetlenségi párt nevében Tüdös János dr. pártelnök emlékezett meg a megboldogultról fennkölt beszédben.

Aztán ráborult a nehéz kőlap a nagy ember porhüvelyére . . . És a gyászoló közönség meghatótan távozott a sírtól, mely elvette tőlünk hazánk egyik legönzettelebb jeles fiát.

Béke hamvaira!

A cigányok mint állatmérgezők.

Sajátosság idegenszerű népfaj él Magyarországon oly tömegben, amilyenben az egész világon sehol sem találjuk már őket. A cigányok azok, akik hazánkban még mindig közel háromszázezeren élnek.

Háromszázezer ember a kultúra legalacsonyabb fokán olyan tömeg, mellyel, mint fontos tényezővel, számolni kell egy őstermelő országnak, mert a kultúra-mentes embernek az őstermelés veheti leghamarább és legtöbbször hasznát. Különösen nálunk kellene kiváló gondot fordítani egy akkora tömegre, ahol nem közömbös, hogy a szorongó nemzetiségek közül épen a legnagyobb létszámú, legkövetelőbb és igénytelenségénél fogva legversenybíróbb oláhság olvasztja magába a cigányságot, minthogy alacsony kulturájuk legközelebb áll egymáshoz.

Igaz, hogy a cigányok legnagyobb része már letelepedett és mint muzsikus, kovács stb. többé-kevésbé hasznos tagja már a társadalomnak, de a beolvasdás ezeknél is majdnem kizárt, míg az a tizezer vándorcigány, aki most is nomád életet folytat, még teljesen kívül áll a társadalmon.

Nem lehet közömbös, hogy különösen ez a jelenleg teljesen kizárt elem a magyar nemzeti állam kikapcsolásának mérlegén a nyereség, vagy a veszteség oldalra kerül-e, mert az örményeknek kívül, akik a magyarság oly értékes elemévé váltak ab ovo, alig van néplem, melyet a magyarság számára oly könnyű szerrel megemethetnének, mint ezt a nyers anyagot. Ez a politikai szempont.

Nemzetgazdasági szempontból pedig szinte érthetetlen nemcsak az, hogy Európa szívében egy rendezett állam oly régóta hevertet ekkora munkaerőt, hanem, hogy a huszadik században megüri ezt az elemet, mely azonban, hogy a nemzeti vagyonsodás szempontjából elvesztettek tekinthető, még határozottan veszedelmes és kártékony is.

E kártékony elemmel szemben a védekezésre mindig gyengének találta magát a társadalom. Egyetlen védelmi eszköze az exkluzivitás volt és az is csak azzal a résszel szemben, mely már rá akart tenni a polgáriusult foglalkozásokra, tehát ahol már hiába volt az elzárkózottság. Autonóm hatóságok rendelkezéseiben, statutumokban, államhatalmi intézkedésekben azonban már évszázadok óta találkoznak a cigányok életmódjának szabályozására irányuló törekvésekkel, mint az „Cigány-jog” című értekezésében bővebben kifejtettem. De mivel ezen intézmények nem voltak általános jellegűek, nélkülöztek a célirányosságot és a rendezendő viszonyok, valamint a megrendszabályozandó cigányság természetének, ethnológiájának szakszerű ismeretét, tehát elenyészően csekély és partikuláris hatással voltak.

A közhangulat kényszerítette a kormányt arra, hogy a cigányügy rendezéséhez komolyan hozzáálljon. Jóval a dánosi eset előtt külön kormánybiztosságot létesítettek és kormánybiztosra egy erősebb, jeles közigazgatási embert tettek, aki megvan a kellő erély ezen nehéz feladat keresztülviteléhez. Ugy látszik, a súlyos, zavaros politikai viszonyok lehetnek az okai annak, hogy bizonyos kérdőívek kibocsátásán kívül oly hosszú időn keresztül ez ügyben jóformán semmi sem történt, de most már elvárja az ország és ez remélhető is, hogy most, az őszi munkaidő beálltával, végre minden mellékletekintétek félretételével, még a politikai viszonyok is figyelmen kívül hagyásával, módot nyújtanak a kormánybiztosságnak, hogy érdeemi működését megkezdje, mert utóvégre, mikor az ország polgárainak nemcsak a vég-, de életbiztosága is állandóan veszélyeztetve van egy műveletlen népség vad, garázda, kőzsa elem által, akkor politikai pártkérdések nem akadályozhatják és hihetőleg nem is fogják akadályozni a gyors és komoly akcióit.

A cigányügy rendezésénél, mikor a cigányok életmódját akarjuk megváltoztatni, első sorban ismernünk kell eddigi életmódjukat, mert a természet nem igen ismer ugrásokat, tehát átmenetet kell keresnünk. Magyarország még mindig kiválóan őstermelő ország. A kulturálatlan nomád még civilizálódásának rendes menete az állattenyésztésen és kezdetleges földművelésen keresztül visz a mai modern belterjes gazdálkodású őstermeléshez. Nézzük, mennyire vannak az őstermelésű cigányaink.

Az 1893. évi cigány-összeírás alapján készített statisztikai munkálatokból, melyeket idősebb dr. Herrmann Antal dolgozott fel egészen utóbbi módszerrel, kitűnik, hogy a cigányoknak elenyészően kicsi százaléka foglalkozik földműveléssel és ezek is oly csekély területen, hogy az még a cigány földművelők számához aránytalan is nevétségben kevés. Az ország földművelésében tehát őpénsséggel semmi szerepük sincs. Másképpen állunk az állattenyésztéssel. Mint produktív elem itt sem szerepelnek. A nagyobb háziállatok közül egyedül a ló az, amit nálunk találunk, de csak oly mennyiségben, amennyire föltétlen szükségük van, pl. vándorlásaiknál. A minőség a legrosszabb. Lovuk ritkán ér többet, mint a bőre. Amióta a passzusokra olyan nagy súlyt helyeznek, azóta a lökötés rossz mesterség. Azonban ezekre a gebékre nagy szükségük van a cigányoknak, az létfeltételük, az viszi, huzza családjukat és egész vagyonukat kóbor szerűekkel. A lovon kívül életmészkükre való kisebb állatokat tartanak, kevés disznót és majorságot. Ezt a csekély létszámot pótolják a lopott és a döglött állatok húásával, így egészítik ki ételjük husszükségletét. Amint látjuk, az állattenyésztés terén sem számítanak, mint produktó elem

Improduktívásuk azonban nemcsak a termelés iránt mutatkozó passzív rezisztenciában nyilvánul meg, hanem aktivitásba lép át a fent említett két irányban. Először is, mint említettem, lopott állatokat esznek. A lopás most már nehezebb, kényelmetlenebb dolog, mert manapság már a háza kapui be vannak zárva és mindenki jól vigyáz jószágára. Nem marad más hátra, mint az elhullott állatok húsnak fogyasztása.

Csodálatos dolognak látszik, hogy a cigányok döglött állatoknak sokszor már oszlásnak induló húst eszik minden veszedelmes utóhatás nélkül, holott más ember mérgezést kapna tőle és belehalna. A dolog úgy magyarázható meg, hogy vannak betegek, akik gyógyszerül sokszor igen erős mérgeket kapnak kis adatokban és később úgy hozzászokik a szervezeteik, hogy még nagyobb adag sem idézi már elő a kívánt ha-

tást, holott egészséges ember belepusztulna. Így mondhatjuk el, hogy tulajdonképpen ezek a mi dögevő cigányaink mind meg vannak mérve és úgy hozzászoktak a humánmérgezéshez, hogy az már nem árt nekik, be vannak olva, immunisok lettek.

Ezt mérte, átérthetünk most már arra, hogy nem mindig hull el akkor állat, mikor a cigány éhes és ilyenkor az állatok nagy kaszásának munkáját egy kicsit elősegítik. Mérgezett állatokat szórnak el, kutakat mérgeznek, sőt nagyobb állatoknak, pl. szarvasmarhának egyenesen a szájába tömik a mérget és aztán lesik az eredményt, hogy mikor viszik az elhullott állatot a dögterre, ahonnan ének idején kiássák azt, mert most már a döglött állatot a cigánynak sem szabad odadni szigorú egészségügyi intézkedéseink következtében.

Az alábbi szemelvények szolgáljanak némi felvilágosítással arra nézve, hogy mily mérveket ölt sokszor a állattenyésztés a cigányoknál, mily mérészen viszik keresztül és milyen tehetetlenek vagyunk ezzel az ételmeztérbeszerzési móddal szemben.

Hegy István írja A vándorcigányok és állattenyésztésünk címen a Közlekekben 1902. 427—428. I. (22. sz. március 15):

Vándorolnak rossz, beteg lovakkal, legelőt, itatót megfertőztetnek.

A gazda nekik adja az elhullott disznót, kiássák, megesszik, a maradékot eldobják, az egészséges sertések pedig telfaják és elpusztulnak. Ép így történik a baromfiakkal.

A cigányok beteg lovait el kell kobozni. Egészséges lóra nincs pénzük, nem tarthatnak lovat, tehát nem vándorolhatnak és telepedenek.

Szükség: A gazdák a beteg állatokat nem adják el a cigányoknak, hanem semmisítik meg és szövetkezetekbe állva, kárpótolják egymást. Az elhullott állatokat semmisítik meg, ássák el. Általán a legszigorúbban alkalmazzák az állattenyésztési és rendőri szabályokat.

Se szeri, se száma nem volna, ha mind el akarnám sorolni az eseteket. Mutatóba elég ennyi is. Ebből is láthatjuk, hogy milyen produktív munkát végeznek cigányaink az állattenyésztés terén. Ez ellen a pusztulás ellen az első orvosság az állatkrematóriumok használata, mert, ha az elhullott állatot eljuttat, akkor nincs oka a cigánynak mérgezni, mert ugy sem jut dögushoz, míg ha csak elássák, kiszedi a földből, mégha nem is egészen friss már.

Az állattenyésztés igen fontos tünet, amit a cigányügy rendezése alkalmával sem szabad figyelmen kívül hagyni, sőt, ha más ok nem volna, pusztán a vagyonokat elpusztító állattenyésztés megakadályozása céljából is hozzá kellene látni a rendezéshez, mert annak ólzene költségei nem érnek fel azon értékkel, melyet meg lehet menteni pusztán az állattenyésztés megakadályozásával.

Ij. dr. Hermann Antal.

Hírek.

— Személyi hír. Kovács József polgármester, Oláh Károly és Szabó Kálmán tanácsnokok Pozsonyból, hol részt vettek a város képviselőtében városunk I. kerületi országgyűlési képviselőjének Thaly Kálmán dr.-nak végtisztességén, hazaérkeztek.

— Kinevezés. Weszprémy Zoltán főispán a Haty Kálmán mérnök helyére, ki vízfelügyelővé lett megválasztva, ij. Török Gábor kulturmérnököt nevezte ki. A megválasztottban a város mérnöki hivatala egy kiváló tudású munkaerőt nyert.

— Tanácsülés. Szept. hónap 30-án tanácsülés volt a városházán. Körner Adolf tanácsnok elnökletével, melyen folyó ügyeket intéztek el.

— Új államtitkár. Ó felsége Papp Elek államtitkár címmel és jelleggel felruházott miniszteri tanácsost a Kucecz Ödön helyére államtitkárrá nevezte ki.

— **A Csokonai-kör kegyelele.** A Csokonai kör is kivette részét azon gyászból, mely az országot érte Thaly Kálmán dr. halálával, amennyiben Tüdös János dr. alemnök koszorút helyezett a kör nevében a boldogult ravatalára, a szalagon ezen felirattal „Tiszteleti tagjának, a nagy történetudósnak, A Csokonai kör.”

— **A katonaság részvéte.** A városunkban állomásozó 61-ik gyalogezred parancsnoksága meleg-hangu levélben fejezte ki részvétét a városi tanács előtt a Thaly Kálmán dr. elhunytá alkalmából. Ugyancsak részvétüket fejezték ki a 80-ik és 39-ik ezred parancsnoksága is.

— **A lelkész kongresszusból.** A lelkész kongresszus alkalmával egy küldöttség óhajította megköszönni a város polgármesterének a város szíves támogatását, mellyel a közgyűlést előmozdította. Kovács József polgármester Pozsonyban lévén, a bizottság a kongresszus halálját Körner Adolf tanácsnok h. polgármester fogadta, örömet fejezvéen ki a bizottság előtt a kongresszus sikeres megtartása felé.

— **A Kossuth szoborművek.** A Kossuth szobor jutalmat nyert mintái a nagyerdei kiállítás területéről beszállítottak a városházára, holmost ideiglenes elhelyezést nyernek.

— **Meghívás** a f. 1909. évi október hó 2. napján szombaton délután 1/5 óraker tartandó Csokonai-köri választmányi ülésre. Hely: Csokonai-ház (Hatvan u. 23.) Tárgyak: 1. Oláh Gábor „Petőfi képzetele” c. művének bemutatása. 2. A város monográfiája. 3. Dr. Barcsa János indítványa. 4. Dr. Boldisár Kálmán indítványa. 5. Jelentések. 6. Folyó ügyek. Az elnökség.

— **Színházi hir.** *Zilahy Gyula*, színházunk igazgatója jól szervezett társulatával megérkezett és az idei színi szezon az országos református lelkészi értekezlet tagjainak tiszteletére folyó évi szeptember 29-ikén *díszelőadással* nyitotta meg. Mi, akik *Zilahy Gyula* bevégzett művészetét, ideális gondolkodását és becsületes törekvését ismerjük, meg vagyunk győződve, hogy ugy fogja szép multu színházunkat vezetni, hogy sem a színügyi bizottság, sem a nagy közönség nem fog kifogásolni valót találni a vezetésben és a darabok előadásában. A társulat teljes erőkből áll és az elfogulatlan kritika sok érdemes adatot jegyzett fel az igazgató máramarosszigeti működéséből.

HIRDETÉSEK.

13,795—1909. sz.

Árverési hirdetés.

Debreczen sz. kir. város Tanácsa közhírré teszi, hogy a Hatvan- és Varga-utcai házak utáni onódi és újosztású földeken a vadászati jog haszonbérbe adása tárgyában az 1909. évi október hó 8-ikán délelőtt 9 óraker árverés fog tartatni a városháza nagytanácstermében. Az árverési feltételek a számvétségnél a hivatalos órák alatt (8—1-ig) megtekinthetők.

A városi Tanács.

31,538. szám. Magyar királyi Államvasutak Üzletvezetőség Debreczen.

Pályázati hirdetés.

A m. kir. államvasutak debreczeni üzletvezetőségének jövő 1910. évben az alább felsorolt pályafentartási célokra szolgáló puha és kemény faanyagokra lesz szüksége, melyeknek biztosítása iránt nyilvános pályázatot hirdet és pedig:

jegenyefa deszka	350 köbméter
szélmetszetenlen fenyő deszka ...	150 " "
metszett jegenye fenyőfa bezárólag 12 m. hosszíg...	420 " "
faragott tölgyfa bezárólag 4 m. hosszíg	380 " "
faragott tölgyfa bezárólag 47 m. hosszíg	300 " "
faragott tölgyfa bezárólag 79 m. hosszíg	5 " "
kerítés sűrítési lécs tölgyfából 14 m. h. 50 % átmérővel	20,000 drb.
kerítés oszlop fenyőfából 25 m. h. 18 % átmérővel	300 " "
kerítés oszlop tölgyfából 25 m. h. 18 % átmérővel	7000 " "
távírdai oszlop tölgyfából 65 m. hosszíg	300 " "
jegenyefa fenyő palló	200 köbm.
tölgyfa palló	150 " "
tölgy szálfá	25 " "
fenyő szálfá	80 " "

Ezen fennmennyiség mintegy 75 százalékára a megrendelés és mérétjegyzék f. é. november hó folyamán adatik ki és ezen megrendelésre szállítandó faanyag 1910. évi április 30-ig átadandó, a többire nézve pedig 1910. év folyamán adatik ki a megrendelés és a megrendelési levélben megjelölendő határidő alatt szállítandó.

A debreczeni üzletvezetőség kiköti magának, hogy a fentebbi mennyiségnél 10%-kal többet, esetleg kevesebbet vehessen igénybe.

A pályázati feltételek alapján készített ajánlatok 1909. évi október 28. napjának déli 12 órájáig nyújtandók be a debreczeni üzletvezetőség l. általános osztályánál, a bánatpénz pedig, mely a felajánlott fa 5%-a 1909 október 27-én déli 12 óráig teendő le a debreczeni üzletvezetőség gyűjtőpénztáránál.

A szállításnál irányadó a 122,291—96. sz. általános, valamint a pályafentartási fák szállítására vonatkozó 35,334—08. sz. különleges szállítási feltételek.

A pályázati részletes feltételek mindenik üzletvezetőségél megtekinthetők, alulírott üzletvezetőségénél díjtalanul megszerezhetők.

A 122,291—96 sz. általános és 35,334—08. sz. különleges feltételek a m. kir. államvasutak nyomtatványtáránál Budapest Andrássy-ut 73—75. sz. alatt készpénzfizetés ellenében 50, illetőleg 20 fillérért megszerezhetők.

Bánatpénzzel el nem látott, határidőn túl érkezett vagy táviratilag tett ajánlatok nem vétetnek figyelembe.

Magyar királyi Államvasutak Üzletvezetősége Debreczenben.

(Utányomás nem díjazatik.)

28,952—1909.

Felhívás

Magyarország összes Egyesületei, Társaskörei és Testületeihez.

Kedvezményes utazás

az

aradi október 6-iki gyászünnepélyre.

Arad szabad királyi város közönsége október hó 6-án az eddigi szokásokhoz híven az idén és a jövőben is a

dicső 13 vértanu emlékére gyászünnepélyt rendez.

Minden magyar embernek kötelessége, hogy a vértanuk vérével megszentelt aradi földre, melyet a hős vértanuk a nemzet **Golgothájává** avattak, elzarándokoljon!

Magyar ember! Ha az önfeláldozó hazaszeretetnek példáját keresi, jöjjön el a kivégzés helyére.

Magyar ember! Ha a honfiai érzelmeit táplálni és erősíteni akarja: zarándokoljon el a

Szabadság- és Kossuth-szoborhoz!

Ki példáját akarja látni a nemzet küzdelmének, erejének és szabadságában való megdönthetetlen hitének: jöjjön ide, velünk ünnepelni a vértanuk emlékét!

Az Aradra való könnyebb és tömeges utazás lehetővé tétele érdekében a magyar királyi kereskedelemügyi miniszterium 66,133—1909. számú rendeletével elhatározta, hogy mindazon egyesületek, társaskörök vagy egyéb testületek, melyek az aradi október 6-iki gyászünnepélyre kiküldött tagjaik számára **utazási kedvezmény** engedélyezése iránt **kérvényileg** a magyar királyi államvasutak igazgatóságához fordulnak: a magyar királyi államvasutak és a kezelése alatt lévő helyi-érdekű vasutak tekintetbejövő vonalain, a szomszédos viszonylatok kivételével, az I. és II. kocsiosztályban a közvetlen alsóbb kocsiosztályra váltott egész menetjegyekkel, a III. kocsiosztályban pedig féláru II. osztályu jegyekkel utazhassanak.

Az összes magyar egyletek, társaskörök és egyéb testületek kötelessége tehát, hogy tagjai részére a **kedvezményes utazásra jogosító igazolványt idejekorán kérelmezzék!**

Aradon, 1909. évi szeptember hó 16-án.

Arad sz. kir. város tanácsa.